

Mar del Plata, 30 maart 1960

In de Argentijnse badplaats Mar del Plata heeft het vroeg in de ochtend licht geregend, maar de zon breekt al door en droogt de kleine plassen snel op. De gele bloemen van de mimosa-bomen geuren als parfum. Er is nauwelijks wind, de zee is kalm. Badgasten wandelen op hun gemak naar het nog bijna lege strand. Het badseizoen loopt op zijn eind, maar het belooft een mooie dag te worden.

(Bron: website Fridrik Olafsson, www.skaksogufelagid.is)

In de oude speelzaal van het beroemde schaaktoernooi, in het centrum van de stad, worden de stukken opgezet. De tweede ronde staat op het punt om te beginnen. Twee jonge spelers, een Rus en een Amerikaan, schuiven aan voor hun onderlinge partij. Ze zijn ruim op tijd en schudden elkaar kort de hand. De dag ervoor hebben ze beiden hun eerste ronde-partij gewonnen. Beiden met zwart, na boeiende gevechten waarin ze hun bijzondere klasse demonstreerden. Ze kennen elkaar van naam, natuurlijk, maar hebben nog nooit tegen elkaar gespeeld. De jonge Rus, 23 jaar, is opvallend elegant gekleed. Hij is een echte schaakliefhebber, maar heeft meer pijlen op zijn boog. Zijn eerste huwelijk is al achter de rug en bij die eerste vrouw is het niet gebleven. Toch is hij geen losbol, hij heeft ook de zorg voor zijn gehandicapte moeder en die zorg neemt hij serieus. In 1942 vluchtte zij met hem als 5-jarig jongetje uit Sint Petersburg voor de oprukkende Duitse troepen. Die ervaring heeft hem vroeg volwassen gemaakt.

De net 17-jarige Amerikaan ziet er formeler uit. Sinds kort kleedt hij zich als een gentleman. Hij reisde alleen naar het toernooi, als enige deelnemer uit Noord Amerika. Zijn passie voor het schaken is eenzijdiger, fanatieker zelfs. Vermoedelijk zou hij veel meer van zijn leven kunnen maken, maar die ruimte gunt hij zich niet. Ook hij heeft een sterke band met zijn moeder, al is hun relatie gespannen. De Rus heeft wit, hij opent met het Koningsgambiet, een opening die hij al vanaf zijn 12e speelt. Het is begonnen als trainingsopdracht om hem te dwingen tot aanvallend spel, tegen zijn natuur in. Gaandeweg is hij van de opening gaan houden, zoals je verslaafd kunt raken aan iets dat je zelf nooit gezocht hebt.

Het wordt geen lange partij. Na de 29e zet geeft de jonge Amerikaan op. Hij geeft zijn tegenstander een hand en staat snel op, zonder te zien dat de Rus zich met een handgebaar verontschuldigt voor het partijverloop. Met tranen in zijn ogen verlaat hij de speelzaal. Boos op alles en iedereen en vooral op zichzelf. Het Koningsgambiet! Hoe kan hij tegen zo'n koffiehuis-opening verliezen!

(Spassky en Fischer, ca. 1960)

Boris Spassky en Bobby Fischer eindigen in Mar de Plata 1960 samen aan de top van de ranglijst, beiden met 13.5 uit 15, in een redelijk sterk deelnemersveld, met onder anderen Fridrik Olafsson en David Bronstein. Spassky staat lang alleen bovenaan, maar speelt in de 13e en de 15e ronde remise tegen twee outsiders. Hij vindt het niet erg. Voor de machthebbers in Moskou is zijn prestatie goed genoeg, hij wint van Fischer en eindigt als (gedeeld) eerste. Voor hemzelf is het ook goed. Heimelijk is hij de jonge Amerikaan gaan bewonderen en hij is blij dat bij Fischer het gevoel van vernedering na hun onderlinge partij niet is blijven hangen. De geschiedenis zal hen op een bijzondere manier en op bijzondere momenten bij elkaar brengen, al hebben ze daar nu, in Mar del Plata, nog geen idee van. In 1972, in Reykjavik, zullen ze geschiedenis schrijven, en in 1992, in Montenegro, opnieuw. Ze zullen kameraden worden. Lotgenoten.

Jan Willem Duijzer